

İSLAMDA EĞİTİMİN ÖNEMİ, (İLME VE ALİME HÜRMET)

21/11/2025

قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ

De ki: "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" Ancak akıl sahipleri öğüt alırlar. (zümer,39,9)

Dinimiz okumaya, araştırmaya ve ilme büyük önem vermiştir. Nitekim Cenabı Hak, ilk inen ayetlerde Hz. Peygamber ve onun şahsında tüm Müslümanlara okumayı emretmiş, onları kalemle yazmaya ve ilimde gelişip yetkinleşmeye teşvik etmiştir. Allah (c.c.) K.Kerim de şöyle buyuruyor:

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ: خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ: اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ: الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ: عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ:

“Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı “alak” tan yarattı. Oku! Senin Rabbin en cömert olandır. O, kalemle yazmayı öğretendir, insana bilmediğini öğretendir.” (Alak,96,1-5)

İlk vahyin “oku” emriyle başlaması ve bu emrin beş kısa ayet içinde iki defa tekrar edilmesi, okumanın ve ilmin dinde ve insan hayatında ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Ayet-i kerimede Hz. Peygamber’e emredilen okumanın konusu belirtilmemiştir. Çünkü okunması istenen yalnızca kendisine indirilen vahiyle sınırlı olmayıp, başta kozmik âlemdeki ayetler olmak üzere, okunması yani üzerinde inceleme yapıp zihin yorularak hakkında bilgi edinilmesi, ders ve ibret alınması gereken her şeyin tanınması, hakikatinin anlaşılıp kavranması istenmektedir. Kuşkusuz, yaratana tanımak, bilimin de dinin de temelini teşkil eder.

Cehaletin yaygın olduğu ve okuma yazmaya hiç ilgi gösterilmediği bir toplumda, yeni dinin bu ilk emirleri ile, bu konuda inkılâp diyebileceğimiz bir değişimin olduğuna işaret edilmiştir.

İslâm’ın başlangıçta gösterdiği çok hızlı gelişmesini, büyük çapta Hz. Peygamber (s.a.s.)’in, ilme, insan terbiyesine, eğitim ve öğretime verdiği önemde aramak gerekir.

İlim, âlim, öğrenme, eğitim ve öğrenci; Kur’an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerde yüceltilmiştir.

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli yönü, bilmek, fark etmek, bilgiyi aktarmak ve eğitmektir. İnsan ne kadar bilgi sahibi olursa, yaşadığı evrenin hakikatini çözmeye çalışırsa, o kadar yetkinliğini ortaya koyar. İnsan, bilgisi sayesinde Allah tarafından yeryüzünün halifesi (yöneticisi, imar edicisi, ıslah edicisi) tayin edilmiş, melekler tarafından secde edilmeye layık kılınmıştır.

İnsanın önünde öğretmeni peygamberler, müfredatı kutsal kitaplar, okulu kâinat olan bir eğitim formu duruyor. İlim öğrenme bu şekilde gerçekleşirse terakki olur. Tarih göstermiştir ki, maddi ve manevi ilerleme ancak vahiy destekli bilgiyle oluşmuştur.

Peygamber efendimizin ilim öğretmek için çabaları

İslâm öncesi Arap sosyal hayatına cahiliyye ismi verilmiştir. İslâm, cahiliyye dönemine son vererek ilim ve irfan çağını açmış, ümmiliği yok etmek için mücadeleye girişmiş, okur-yazar sayısını artırmak için tedbirler almıştır.

Efendimiz her türlü alayın, hakaretin, dışlamanın, baskı, şiddet ve zulmün olduğu Mekke’de ‘Darul Erkam’ okulunda insanlık tarihini değiştirecek kadroyu yetiştirdi. Eğitimin hası gerçekleşti. Şimdiki özel okulların reklam için tabir ettiği ‘geleceğin kahramanları’ sözü asr-ı saadette Kur’an talebeliği üzerinden gerçekleşmiştir.

Fidye vererek, hürriyetlerine kavuşamayacak durumda olan Bedir savaşı esirleri, on Müslümana okuma-yazma öğretmeleri karşılığında serbest bırakılmışlardı. Böylece İslâm, savaş hâlinde olduğu putperestlerin Müslümanlara öğretmenlik yapmalarını bile kabul etmiştir. Bu durum Peygamber efendimizin ilim öğrenmeye verdiği önemi bize göstermektedir. (Prof.Dr. Süleyman Uludağ; İslâm’da Emir ve Yasakların Hikmeti, T.D.V. Yayını, Ankara 1989, Sh.150,151.)

İlim ve fenler aklî seviyeyi geliştirdiği için İslâm dini, ilmi bütün Müslümanlara farz kılmıştır. İslâm'da eğitim-öğretim, bir mecburiyettir. Cahilin sorması ve öğrenmesi; âlimin öğretmesi ve bildiğini söylemesi görevidir.

Mekke'de nazil olan ayetlerin birisinde Hz. Peygamber (s.a.v.)'e şu duada bulunması emredilmektedir:

وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا

"Rabbim! İlmimi arttır" de. (Taha.20,114) ifadesi, "Kur'an'ın hakikatlerini idrâk etmek, nûruyla nurlanmak ve ahlâkıyla ahlâklanmak için anlayışımı artır" mânası vardır. Çünkü Kur'an'ın hakikatleri nihâyetsizdir.

Nitekim Abdullah b. Mesud (r.a.) bu âyeti okuduğu zaman: "Allahım! Sana olan imanımı ve yakînimi artır!" diye dua ederdi. Bu mühim bir duadır. Çünkü o böylece Rabbinden, ilimden hâsıl olacak en güzel neticeyi talep etmiştir.

İlim, Allah'ın nurlarından bir nurdur. Onu kullarından dilediğinin kalbine bırakır. İlim, kulun varlığında yer tutan ve onu eşyanın hakikatlerine muttali kılan bir mânadır. Eşyayı görmek üzere göz için güneş ışığı ne ise, eşyanın hakikatini idrak etmek için de ilim o mevkidedir. Hatta ondan daha önemlidir. Bu bakımdan şu hadîs-i şerif ne kadar mânidardır:

Ashâb-ı kirâm Resûlullah (s.a.s.)'e:

"-Yâ Rasûlallah! Amellerin hangisi daha faziletlidir?" diye sordular. O da:

"-Allah'ı bilmektir!" buyurdu.

"-Hangi amel mertebeyi artırır?" diye sordular. Yine:

"-Allah'ı bilmek!" buyurdu. Bunun üzerine:

"-Yâ Rasûlallah! Biz amelden soruyoruz, siz ilimden cevap veriyorsunuz!" dediklerinde Resûlullah (s.a.s.):

"-Allah'ı bilerek yapılan az amel fayda verir. Fakat cehâletle yapılan çok amel fayda sağlamaz!" buyurdular. (Münâvî, Feyzû'l-Kadîr, IV, 688)

İlim, yalnızca sahibine değil, başka insanlara, hatta diğer canlılara da yarar sağlar. Hz. Peygamber (s.a.v.) çeşitli hadislerinde ilmi ve ilim sahibini övmüş, Müslümanları ilim öğrenmeye ve öğretmeye teşvik etmiştir. Bu konuda bazı hadisi şerifler şunlardır;

İlmin önemi hakkındaki hadisler

طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ

"İlim öğrenmek her müslüman'a farzdır". (İbn Mace, Mukaddime, 17)

"Çin'de de olsa ilmi arayınız. Çünkü ilim öğrenmek her Müslüman'a farzdır. Melekler, yaptıkları işten hoşlandıkları ilim talebeleri için kanatlarını yere sererler." (Câmiü's-Sağîr, 1/310)

"İlim için yola çıkan kimse dönünceye kadar Allah yolundadır." (Tirmizî, İlim,2)

"Hikmet, müminin yitik malıdır, onu nerede bulursa almaya daha hak sahibidir." (Tirmizi, İlim 19; İbn Mâce, Zühd 17) .

وَمَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا ، سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ

"Kim Kur'an ve sünnet ilmini öğrenmek için bir yola girerse Allah o kişiye cennetin yolunu kolaylaştırır." (Müslim, Zikr, 39)

"Şüphesiz melekler ilim yoluna girenin yaptığından memnun oldukları için onun üzerine kanat gererler. Göklerde ve yerde bulunan varlıklar hatta suyun içindeki balıklar bile, ilim

adamları için Allah'tan bağışlanmasını dilerler. Alim bir kimsenin bilgisizce ibadet eden bir kimseye üstünlüğü, ayın diğer yıldızlara üstünlüğü gibidir. Alimler peygamberlerin varisleridir. Peygamberler altın ve gümüşü miras olarak bırakmazlar, onlar sadece ilmi miras bırakmışlardır. İşte o mirasa konan kimse de bol nasib ve kısmet almış olur.” (Ebu Davud, İlim, 1; Tirmizi, İlim, 19)

أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ أَنْ يَتَعَلَّمَ الْمَرْءُ الْمُسْلِمُ عِلْمًا ثُمَّ يُعَلِّمَهُ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ

"Sadakanın en üstünü, kişinin bir ilim öğrenip sonra da onu müslüman kardeşine öğretmesidir.“ (İbn mace)

Ey Ebû Zer, sabahleyin evinden çıkıp Kur'an'dan bir âyet öğrenmen, senin için yüz rek'at nafile namaz kılmaktan daha hayırlıdır. Yine sabahleyin evinden çıkıp ilimden bir bölüm öğrenmen, senin için bin rek'at nafile namazdan daha hayırlıdır. (İbn mace)

كُنْ عَالِمًا أَوْ مُتَعَلِّمًا أَوْ مُسْتَمِعًا أَوْ مُحِبًّا، وَلَا تَكُنْ الْخَامِسَةَ فَتَهْلِكَ

"Ya öğreten, ya öğrenen, ya dinleyen, ya da ilmi seven ol. Fakat beşincisi olma helâk olursun.“ (Mecmau'z-Zevaid)

لَا حَسَدَ إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ: رَجُلٍ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَسَلَّطَهُ عَلَى هَلَكَةٍ فِي الْحَقِّ، وَرَجُلٍ آتَاهُ اللَّهُ حِكْمَةً، فَهُوَ يَقْضِي بِهَا وَيُعَلِّمُهَا

“Yalnız şu iki kimseye gıpta edilir: (Birincisi) Allah'ın kendisine ihsan ettiği malı hak yolunda harcayıp tüketen kimse; (ikincisi ise) Allah'ın kendisine verdiği ilimle yerli yerince hükmeden ve onu başkalarına da öğreten kimsedir.” (Buhari, zekat,5; Müslim müsafrın, 268)

مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ

“Allah kimin hakkında hayır isterse onu din hususunda bilgi ve anlayış sahibi kılar.” (Buhari, İlim, 10; Müslim, İmara, 175)

İlim sahibi olup bildiklerini başkalarına öğretmekten daha büyük hayır olur mu? Hz. Peygamber (s.a.v.) kendi sözlerini ezberleyip başkalarına ulaştıran kimselerle ilgili olarak şu müjdeyi veriyor:

“Bizden bir şey işitip, onu aynen işittiği gibi başkalarına ulaştıran kimsenin Allah yüzünü ağartsın. Kendisine bilgi ulaştırılan nice insanlardır ki, o bilgiyi, bizzat işiten kimseden daha iyi anlar ve korur.”

K. Kerimde ilmin önemi hakkındaki Ayetler

قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ

De ki: "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" Ancak akıl sahipleri öğüt alırlar. (zümer,39,9)

Hakiki ilim, mârifettir, tanımaktır; gerçeği kavramaktır. Kur'an'ın buradaki beyânına göre gerçek ilme ve mârifete ulaşmanın yolu, yüce Allah'a boyun eğip O'na ibâdet etme, kalbin hassasiyeti, âhîret korkusunun şuuruna varma, Allah'ın rahmetine ve ihsanına umut bağlama, bu korku ve ürperti içinde Allah'ın kendisini her an görüp işittiğini hatırdan tutmadır. Ancak bu yolla hakikat kavranabilir. (bk. Seyyid Kutub, Fî Zılâl, V, 3042)

Bu gerçekleri de ancak “akl-ı selim sahipleri” düşünüp idrak edebilir. Sadece akıllı, şuurlu, basîreti açık, eşyanın hakikatini kavrayan, gördüğü ve bildiği şeylerden yararlanan, gördüğü ve dokunduğu her şeyde Allah'ı hatırlayan; Allah'ı da, O'nun huzuruna çıkarılacağı günü de unutmayan bahtiyar kimseler bilebilirler.

Kâinattaki fizikî kanunlarla ve çeşitli ilimlerle meşguliyet de böyledir. Bunlar insanı mârifetullahı ulaştırmak için birer vasıta olmalıdır. Nitekim bir çok doktor insan bünyesini

araştırarak müslüman olmuştur. Zâhiren kişinin bilgisi artıyor fakat manevî hallerinde bir terakki görülüyorsa; burada tehlikeli bir durum var demektir. Halbuki insanın ilmi arttıkça, Allah Teâlâ'ya karşı olan takvâsı, saygısı ve haşyeti de artmalıdır. Hakiki âlimler, Cenâb-ı Hakk'ı nasıl bilip tanımak gerekirse öylece bilirler. Gönüllerinde Allah'a sonsuz tâzim ve muhabbet hisleri taşırlar. Âyet-i kerîmede:

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ

“Gerçek şu ki, kulları içinde ancak âlimler, Allah’tan gerektiği gibi korkarlar” (Fâtır 35/28) buyrulur.

Peygamber Efendimiz (s.a.s.) de:

“Sizin Allah’ı en çok tanıyanınız ve O’ndan en çok korkanınız benim” (Buhârî, Nikâh 1; Müslim, Sıyâm 74) buyurarak bu gerçeğe işaret eder.

Âlimler bu şaşırtıcı kitabın sırlarını araştıran kimselerdir. O yüzden onlar yüce Allah’ı hakkı ile bilirler. O’nu sanatının eserleri ile bilirler, gücünün eserleri ile kavrarlar, yaratıcılığının mahiyetini gördükleri için, O’nun ululuğunun gerçek anlamda bilincine varırlar.

Âlimler Allah Teâlâ’yı daha iyi tanır ve O’nun Peygamberleri aracılığı ile insanlara gönderdiği mesajları daha iyi kavrar. Ayeti kerimede ;

وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ

“İşte biz bu temsilleri insanlar için getiriyoruz, fakat onları ancak bilgi sahibi olan âlimler düşünüp anlayabilir.”(Ankebut,29,43)

Âlimler ilâhî hakikatleri anlama yeteneğine, birikimine sahip olan; kendilerine okunanlarla gözlemledikleri şeyler üzerinde düşünerek, doğru sonuçlar çıkaran inançlı ve kavrayışlı kimselerdir.

Yüce Rabbimiz ilim sahipleri için şu şekilde dua ediyor;

يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

“Allah, içinizden gerçekten iman etmiş olanların makamını bir derece ve imanla birlikte kendilerine ilim de verilmiş olanların makamlarını ise derecelerle yükseltsin. Allah, yaptığınız her şeyden hakkıyla haberdardır.” (mücadele,58,11)

İlim amel defterinin kapanmamasına vesile olur

إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثٍ : صَدَقَةٌ جَارِيَةٍ ، أَوْ عِلْمٌ يُنْتَفَعُ بِهِ ، أَوْ وَلَدٌ صَالِحٌ يَدْعُو لَهُ

“Âdemoğlu öldüğü zaman bütün amellerinin sevabı da sona erer (amel defteri kapanır. Bundan şu) üç şey müstesnadır: Sadaka-i cariye, istifade edilen ilim, kendisine dua eden hayırlı evlat. (Müslim, vasiyye 1)

Müslüman bilim adamlarının insanlığa faydaları

İslam, zorla ve güçle değil ilimle yayılmıştır. Müslümanlar, İslâm'ın emir ve tavsiyelerine uyarak ilme sarılmışlar. İlimlerin her dalında ilerleyerek medeniyete hizmet etmişlerdir. Zaten Kur'an-ı Kerim, birçok vesilelerle Müslümanları akıl ve fikirlerini kullanarak, âlemdeki varlıklar ve olaylar üzerine dikkatlerini çekmektedir. Yerlerden, göklerden, yıldızlardan, yağmurdan, buluttan, rüzgardan, aydan, güneşten, bitkilerden, ağaçlardan, hayvanlardan, denizlerden, karalardan ve daha nice şeylerden bahseden Kur'an-ı Kerim, bunlardan ibret almaları için insanları uyarmaktadır. Bu yönden Müslümanlar çevresini ve çevresindeki olayları incelemek, onlardan ibret almak hissini duymuşlar, dinî ilimlerde olduğu gibi diğer ilim ve fen dallarında da değerli çalışmalar yapmışlardır.

Hükümdarlar ilmin gelişmesini sağlamak için ellerinden geleni yapıyorlardı. AbbasiHalifesi Me'mun 820 yıllarında Bağdat'ta Beyt'ul Hikme" denilen ilim akademisini kurdu. Bu akademi

medeniyete büyük hizmette bulundu. Buna paralel olarak Fâtımîler de, 1005 yılında Kahire'de Dâru'l-Hikme'yi kurdular. Bu kurumlar, ilim ve fenne unutulmaz yardımda bulundular.

İlim meş'alesi, Doğunun Batının her yerini aydınlattı. Müslümanlar, aklî ve naklî ilimlerde nice çalışmalar yaptılar, icad ve keşiflerde bulundular. İlim ve fennin her dalında şöhret sahibi oldular. Nitekim Kimyada Cabir, İbn-i Hayyan, İbn-ı Heysem, Bîrûnî; Tıpta Râzî ve İbn-i Sînâ; Sosyolojide İbn-i Haldun; Astronomide Ali Kuşçu, Kadızâde Rûmî; Felsefede Gazâlî, İbn-i Rüşd ve Fârâbi bunların başında gelenlerdendir.

Fakat daha sonra ilim ve medeniyet meşalesi el değiştirdi. Batılılar, medeniyeti Müslümanlardan aldılar. Batı, ancak Hristiyanlığın baskısından ve bilginleri cezalandıran engizisyon mahkemelerinden kurtulduktan sonra uyandı. Ziya Paşa:

Ger Endülüs olmasa ziyadar,
Kim Avrupa'yı ederdi bidâr.

Yani: "Eğer Endülüs ışık saçmasaydı Avrupa'yı kim uyandırırır?" demekle Müslümanların Avrupa'ya medeniyet götürdüklerini, bugünkü medeniyete onların ışık tuttuğunu anlatmaktadır.

Görüldüğü gibi, Müslümanların ilim âlemine çok büyük hizmetleri olmuştur. (Osman Keskiöğlu, İslâm'da Eğitim ve Öğretim, DİB. Ankara, 1987, s. 5, 8, 10.)

Eğitimin önemi

Eğitimde başarı, hürmet ve teslimiyetten geçiyor. Efendimiz, Medine'de teşekkül ettirdiği İslam toplumunun ilimle hemhal olan bir toplum olmasını murat etmiştir. Hicretten sonra ilk girdiği iş, şehrin kalbinin atacağı bir mescit ve şuurun açılacağı bir mektep olmuştur. Bütün varını Mekke'de bırakmış yiyeceği, giyeceği, barınacağı bir yeri olmayan insanlar ilim öğrenmeyi aç kalmaya tercih etmişlerdir. Nitekim bu ilim aşkı medeniyetimizde savaş cephelerinde tefsir yazan, zindanlarda külliyat te'lif eden alimler çıkarmıştır. Hapishaneleri medrese-i yusufiyye haline getiren ilim âşıkları meydana getirmiştir.

Toplumun ıslahı için yönetimler eğitim seferberliği yapmalı, bütün olanak ve imkanları sağlamalıdır. İnsan imarı, şehir imarından önce gelmeli. İhmal edilen insanın bir gün şehirleri imhâ edebileceği unutulmamalıdır. Efendimiz de toplumdaki eğitim oranını yükseltmek için seferberlik gerçekleştirmiştir. Müslümanları öldürmek için geldiği savaşta esir düşen müşrikleri 10 kişiye okuma-yazma öğretmesi karşılığında serbest bırakması, insanlık tarihinde görülmemiş bir eğitim girişimidir.

Efendimiz bir gün mescitte bir tarafta ibadet ve dua eden diğer tarafta ilim öğrenmeye ve anlamaya çalışan iki gruba denk gelir. Ve "İkisi de hayır üzeredir, lakin biri diğerinden üstündür. Allah, dua edenlere ister verir ister vermez, diğerleri ise ilim öğreniyor ve bilmeyenlere öğretiyorlar. Bu grup daha hayırlıdır. Şüphesiz ben öğretmen olarak gönderildim." (Dârimî, Mukaddime, 32.) buyurmuş, ilim mütâlâa edenlerin yanına oturmuştur.

Başka bir hadislerinde de;

وَفَضَّلُ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ

"Âlimin abide üstünlüğü, parlaklık bakımından ayın yıldızlara üstünlüğü gibidir" (Tirmizî, İlim, 19) buyuruyor.

İlim ehli, ıslah ehli olur. Salihtir. Sadece kendine Müslüman olmaz. Sosyal sorumluluk hisseder. İlmin, toplumsal felahın yolu olduğunu bilir. Nitekim ilmiyle amel eden bir toplumda suç oranı çok düşüktür. Herkes kendisini murakabe eden bir polistir, yargılayan bir hakimdir. İlmin olmadığı bir dindarlık, aşırılığa netice verebilir. O yüzden âlimin uykusu cahilin ibadetinden daha fazla şeytanı korkutur.

İlim öğrenen âlimlerimiz, hocalarımız ve öğretmenlerimiz her zaman hürmete layıktır. Anne babalarımız bize bir hayat veriyorlar ama hocalarımız ve öğretmenlerimiz bize o hayatı iyi yaşamamızı öğretiyorlar. Elde ettiğimiz bir âlet ya da cihazı nasıl kullanacağımızı bilmezsek heder ederiz. Âlim, talebesine sadece ilim vermez, halleriyle ilim ahlakını da verir. Öğretmen öğrencisine haddini bilmesini öğretir. Hz. Ali, 'Âlim haddini bilen kişidir' der. İlim öğrenimi ve öğretimi, usta-çırak halleşmesi olarak görülmelidir. Öğretmen, öğrencisine verdiği terbiye ile onu hayata

hazırlar. Terbiye ve ahlak, kitaplardan öğrenilmez. Tıpkı tıp kitabı okumakla cerrah olunmayacağı gibi.

Öğretmen fedakâr olmalıdır. Çırağın ustayı geçmediği yerde nasıl zanaat ilerlemezse talebenin hocayı geçmediği yerde de ilim ilerlemez. Öğretmen ilmi saklamadan ve satmadan vermelidir. Öğretmen talebesine ilmin irfan yönünü aktarmayı ihmal etmemeli, annenin yavrusunu emzirmesini anlatırken aslında verilenin süt değil şefkat olduğunu ifade etmelidir. Öğretmen, temel eğitim vermeli, balık vermek yerine balık tutmasını öğretmelidir. Kâşif olmalı, öğrencisinin potansiyelini açığa çıkarmalıdır. Bir kişiyi uyandırmanın, bin kişiyi uyandırmaya vesile olduğunu bilmelidir.

Bir gün ağaca çıkmaya çalışan çocuk babasına seslendi.

- Baba çıkıcam için bana yardım et. Baba cevap verdi.
- Evladım başkasının çıkardığı ağaçtan inemezsin.

Bu diyalog öğretmenin öğrencisini yetkin kılması gerektiğini anlatır. Elinden tutarak değil yolunu açarak, zorlaştırarak değil kolaylaştırarak, nefret ettirerek değil sevdirek vermelidir eğitimi. Laf dokundurarak değil, gönüle dokunarak yapılmalıdır hitabını. Kem âlet ile kemâlât olmaz.

İlim, bir topluma güç ve izzet kazandırır. Zaman, ilim zamanıdır. Bir milletin geleceği ilme verdiği değerle ölçülür. İlme hürmetin olmadığı yerde dev insanlar yetişmez. İslam dünyası olarak bu noktaya ehemmiyet vermeliyiz. Muhammed ümmetinin, tekrar dünyanın öznesi olması, Kur'an'a yani ilme, bilgiye ve eğitime sarılmakla gerçekleşecektir. Aslan kükrerse tilkinin ayağı tökezlenir. Devletler kullanmasalar dahi ilmen ürettikleri silah ve teknolojiyle üstünlük siyasetini yapıyorlar.

İlim adamlarına ve öğretmenlerimize gereken değeri vermeliyiz

İlmin bekası, ilim ve ilim adamlarına verilen değerle doğru orantılıdır. Bir toplumda ilim adamlarına gereken değer verilmezse, yeni yetişen nesiller ilme ilgi duymayacaklardır. Zamanla mevcut ilim adamlarının bu dünyadan ayrılmalاریyla ilim kendiliğinden ortadan kaybolacaktır. Böyle bir olumsuzluğun meydana gelmemesi için, toplumdaki bütün bireyler üzerine düşen görevi yapmak durumundadır. Hz. Peygamber (s.a.v.), özellikle İslâmi ilimlerin kaybolmaması için oldukça duyarlı davranılması gerektiği konusunda ümmetini asırlar öncesinden uyararak şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَقْبِضُ الْعِلْمَ انْتِرَاعاً يَنْتَزِعُهُ مِنَ النَّاسِ ، وَلَكِنْ يَقْبِضُ الْعِلْمَ بِقَبْضِ الْعُلَمَاءِ حَتَّى إِذَا لَمْ يُبْقِ عَالِماً ، اتَّخَذَ النَّاسُ رُؤُوساً جُهَالاً فَسُئِلُوا ، فَأَقْتَرُوا بِغَيْرِ عِلْمٍ ، فَضَلُّوا وَأَضَلُّوا

“Allah Teâlâ ilmi insanların hafızalarından silip unutturmak suretiyle değil, fakat âlimleri öldürüp ortadan kaldırmak suretiyle alır. Neticede ortada hiçbir âlim bırakmaz. İnsanlar bir kısım cahilleri kendilerine lider edinirler. Onlara birtakım meseleler sorulur; onlar da bilmedikleri halde fetva verirler. Neticede hem kendileri sapıklığa düşer, hem de insanları saptırırlar.” (Buhari, İlim, 34; Müslim, İlim, 13)

Allah Teâlâ bizleri haktan, doğrudan ve hidayetden ayırmasın ve sahip olduğu ilimle rızasını kazanan kullarından eylesin! Âmin!

Hazırlayan: Veysel BAY

Erenler Uzman VAİZİ